

2 ГОДИНИ ПОТОА

**Мониторинг на
напредокот во
примената на
Законот за еднакви
МОЖНОСТИ на жените
и мажите**

Акција Здруженска, Скопје, јуни 2014

„Овој материјал е овозможен со поддршка од американскиот народ преку Агенцијата на САД за меѓународен развој (УСАИД) во рамките на Проектот на УСАИД за граѓанско општество. Содржините на материјалот е одговорност на Акција Здруженска и не ги изразува ставовите на УСАИД или на Владата на Соединетите Американски Држави“.

Истражувачки тим:

Марија Савовска
Марина Трајкова
Сузана Гроздановска
Соња Хаџи Николов

акција
ЗДРУЖЕНСКА

**Здружение за унапредување
на родовата еднаквост
Акција Здруженска,**
ул. Коста Шахов, бр.16-1/12,
1000 Скопје, Македонија
Тел/факс: (02) 3 215 660; (02) 3 215 661,
e-mail:zdruzenska@t-home.mk
www.zdruzenska.org.mk

ВОВЕД

Во овој извештај се поместени сумарните резултати од спроведениот Мониторинг на напредокот во примената на Законот за еднакви можности на жените и мажите (ЗЕМЖМ) во периодот од 1.2.2013 година, до 1.2.2014 година.

Истиот е реализиран со цел да се одговори на потребата од континуирано прибирање и компарирање на релевантни информации за третманот на законските обврски од страна на институциите на централно и на локално ниво и, врз основа на тоа, развивање препораки и функционални алатки за негово поефикасно спроведување.

Мониторингот е спроведен како дел од активностите предвидени со проектот „Родовата еднаквост е секојдневна потреба“ кој Акција Здруженска го реализира со поддршка од Проектот на УСАИД за граѓанско општество, спроведуван од Фондацијата Отворено општество - Македонија. Активноста е во функција на остварување на првите две специфични цели од проектот: да се обезбедат релевантни информации за напредокот во спроведување на ЗЕМЖМ во 2013 година и да се поттикне зголемувањето на обемот на активности, особено кај единиците на локалната самоуправа согласно со обврските од ЗЕМЖМ.

Следењето е спроведено врз основа на веќе разработена методологија, која беше применета за идентификување на напредокот во примената на ЗЕМЖМ во периодот 1.2.2012 – 1.2.2013. Оттука, овој извештај содржи компаративен преглед на напредокот во втората година, споредбено со првата од неговото усвојување.

Напредокот е мерен во однос на три општи критериуми за проценка:

1. Исполнување на техничките претпоставки:

Акцентот е ставен на процесот на согласување на актите и специфицирање на мандатот и задачите на машинеријата за еднакви можности согласно со одредбите од ЗЕМЖМ и тоа:

Назначување координатор и заменик-координатор за еднакви можности (чл.10 ст. 3) и воспоставување Интерресорска група за еднакви можности на жените и мажите (чл.10 ст. 6 и 7) од страна на Владата на РМ;

Утврдување на надлежностите и задачите на координаторите и заменик-координаторите за еднакви можности во актите за систематизација на работните места од страна на органите на државната управа (чл.14 ст. 6 и 7);

Утврдување на составот, надлежностите, задачите и обврските на комисиите за еднакви можности на жените и мажите како постојани тела во статутот од страна на единиците на локалната самоуправа (чл.14 ст. 5 и 6);

Утврдување на делокругот на работа и задачите на координаторите за еднакви можности во актите за систематизација на работните места од страна на единиците на локалната самоуправа (чл.14 ст. 8 и 9 и чл.15).

2. Исполнување на мандатот и надлежностите на комисиите за еднакви можности на жените и мажите

Акцентот е ставен на ефикасноста и фокусот на дејствувањето на овие тела согласно на надлежностите пропишани со ЗЕМЖМ, при што беше земена предвид нивната функција како дел од структурата и формалните процеси утврдени со деловниците/ статутите на институциите во кои се воспоставени и тоа:

Комисијата за еднакви можности на жените и мажите во Собранието на РМ (чл. 9 ст.1 и 5);

Комисиите за еднакви можности на жените и мажите при советите на единиците на локалната самоуправа (чл. 14 ст. 6).

3. Исполнување на обврската на органите на државната управа и ЕЛС за преземање посебни мерки

Акцентот е ставен на посебните мерки како еден од начините од страна на субјектите за остварување на целта на ЗЕМЖМ што подразбира проактивен пристап во унапредувањето на статусот и положбата на жените и тоа:

Обемот, видот и карактерот на преземените посебни мерки од страна на органите на државната управа (чл.7 и чл. 11 ст.1);

Обемот, видот и карактерот на преземените посебни мерки од страна на единиците на локалната самоуправа (чл.7 и чл. 14 ст.1);

Изготвени годишни планови од страна на единиците на локалната самоуправа со кои се утврдуваат основни и посебни мерки (чл. 14 ст.1).

Специфичните индикатори за следење и проценка на напредокот беа содржани во различни типови барања за пристап до информации од јавен карактер, а коишто беа доставени до 105 релевантни субјекти опфатени со проценката и тоа: 80 единици на локалната самоуправа и Градот Скопје, 15 министерства, како и 10 јавни институции.

РЕЗУЛТАТИ

КАКО СЕ ИСПОЛНУВАА ТЕХНИЧКИТЕ ПРЕТПОСТАВКИ?

Во врска со имплементацијата на техничките претпоставки (усогласување на актите и прецизирање на мандатот на машинеријата за еднакви можности) добивме 88 или 86,6% одговорени барања за пристап до информации од јавен карактер.

ВЛАДА

Исполнета е обврската за воспоставување на машинеријата за еднакви можности од страна на Владата на РМ. Формирана е и именувани се членовите на Интерресорската консултативна и советодавна група за еднакви можности на жените и мажите (ИРКСГ), како нов институционален механизам предвиден со ЗЕМЖМ. Во ова тело членуваат 26 претставници, и тоа по еден од секое од 15 министерства, Генералниот секретаријат на Владата на РМ, Секретаријатот за европски прашања, Секретаријатот за спроведување на Рамковниот договор, ЗЕЛС, Сојузот на синдикатите на Македонија, Конфедерацијата на слободни синдикати, Организацијата на работодавачи на Македонија, Организацијата на жените Турчинки и Македонското женско лоби и две независни експертки.

Согласно со одредбите од усвоениот Деловник кој ја уредува внатрешната организација и начинот на работа на ова тело, координацијата и поддршката на работата на ИРКСГ, вклучувајќи ја и административната, ја обезбедува членот од Министерството за труд и социјална политика за еднакви можности.

Исто така, со решение на Владата, заменик-министерот за труд и социјална политика е именуван како координатор за еднакви можности, а државниот секретар при Министерството за труд и социјална политика е именуван како заменик-координатор за еднакви можности.

ОРГАНИ НА ДРЖАВНАТА УПРАВА (ОДУ)

На ниво на органите на државната управа, 3 (16,67%) донеле измени и дополнувања на актот на систематизација на работните места на државниот орган, што претставува извесно зголемување во однос на 2012, кога ваквата обврска ја исполниле 10%.

Од увидот во документите може да се констатира дека измените се состојат во преземање на текстот од одредбата од ЗЕМЖМ со која се пропишуваат општите обврски на овие лица, без поконкретно да се утврдат нивните надлежности и задачи, како што е пропишано со Законот.

ЕДИНИЦИ НА ЛОКАЛНА САМОУПРАВА (ЕЛС)

На ниво на единиците на локалните самоуправи, 10 (14%) одговориле дека направиле измени или дополнувања во статутот на единицата на локалната самоуправа, и 10 (14%) од нив испратиле копија од одлуката за измени или дополнувања во статутот на локалната самоуправа. Резултатите покажуваат позитивен тренд во однос на 2012 година кога ваквата обврска ја исполниле 1 (1%) од нив.

Од увидот во документацијата може да се констатира дека измените во статутите кај најголем дел од единиците на локалната самоуправа не се направени согласно со одредбата од Законот со која се специфицирани составот, надлежностите, задачите и обврските на ова тело, со оглед на тоа што само две од општините ги имаат пропишано обврските како што се предвидени во законската одредба.

Во поглед на измените и дополнувањата на актот за систематизација на работните места во единиците на локалните самоуправи, 6 (9%) донеле вакви измени и дополнувања. И овде се забележува извесен напредок во исполнувањето на оваа обврска во однос на 2012 кога 3 (4%) од нив извршиле измени и дополнувања на актот.

Во поглед на усогласеноста, увидот во доставената документација покажува целосна неусогласеност со оглед на тоа што ниту една од единиците на локалната самоуправа ги нема пропишано делокругот на работата и задачите согласно со законската одредба.

КАКО КОМИСИИТЕ ЗА ЕДНАКВИ МОЖНОСТИ НА ЖЕНИТЕ И МАЖИТЕ ГО ИСПОЛНУВАА МАНДАТОТ И НАДЛЕЖНОСТИТЕ?

КОМИСИЈА ЗА ЕДНАКВИ МОЖНОСТИ НА ЖЕНИТЕ И МАЖИТЕ ПРИ СОБРАНИЕТО НА РМ

Комисијата за еднакви можности на жените и мажите на Собранието на РМ, во периодот од 1 јануари до 31 декември 2013 година, одржала вкупно 9 седници. Од овие седници, 3 биле јавни расправи кои биле најавени како седници, додека 6 од нив биле седници.

Овој број во 2012 година изнесувал 13, со тоа што и тогаш дел од најавените седници всушност биле јавни расправи и семинари.

Темите кои се обработувале на седниците на Комисијата за еднакви можности на жените и мажите при Собранието на Република Македонија, во текот на 2013 година се:

- Стратегија за родова еднаквост 2013–2020;
- Европска стратегија за економско јакнење на жените (Стратегија 2020) – јавна расправа;
- Предлог-закон за заштита од вознемирување на работно место (второ читање);
- Соработка на комисиите за еднакви можности на жените и мажите на национално и локално ниво;
- Стратешка рамка за соработка на комисиите за еднакви можности на жените и мажите на национално и локално ниво;
- Презентација на Извештајот за спроведување на Акцискиот план на РМ за имплементација на Резолуцијата на ОН 1325 (жени, мир и безбедност);
- Извештај на Европската комисија за остварениот напредок на Република Македонија за 2013 година, со посебен осврт на делот за родова рамноправност;
- Како до подобра грижа и третман за лицата што живеат со ХИВ во Република Македонија – јавна расправа;
- Подготовка на Закон за семејно насилство – јавна расправа.

Во текот на 2013 година, во Комисијата за еднакви можности на жените и мажите при Собранието на РМ бил разгледан еден Закон и тоа Предлог-законот за заштита од вознемирување на работно место – II читање, додека во 2012 година не бил разгледан ниту еден закон или друг пропис/акт.

Во 2013 година, Комисијата за еднакви можности на жените и мажите при Собранието на РМ поднела 4 амандмани на еден Закон (Предлог-законот за заштита од вознемирување на работното место), додека во 2012 година биле поднесени 6 амандмани на еден закон (Законот за еднакви можности на жените и мажите).

Во поглед на поднесените амандмани на предлог/ребаланс на буџетот, бројките се совпаѓаат. Имено, во 2013 како и во 2012 година не бил поднесен ниту еден ваков амандман.

Во 2013 година, од страна на Комисијата за еднакви можности на жените и мажите при Собранието на РМ биле разгледани 5 предлог стратегии и иницијативи, додека во 2012 година биле разгледани 2 предлог стратегии.

КОМИСИИ ЗА ЕДНАКВИ МОЖНОСТИ НА ЖЕНИТЕ И МАЖИТЕ ПРИ СОВЕТИТЕ ВО ЕДИНИЦИТЕ НА ЛОКАЛНАТА САМОУПРАВА

Во врска со исполнувањето на мандатот и надлежностите на комисиите за еднакви можности во рамките на советите на ЕЛС, добивме 78 или 96% одговорени барања за пристап до информации од јавен карактер.

На прашањето дали одржале седници на Комисијата за еднакви можности на жените и мажите во текот на 2013 година, потврдно одговориле 28 (36%) од единиците на локалната самоуправа. За разлика од ова, во текот на 2012 година, 12 (15%) од единиците на локалната самоуправа одржале седници на Комисијата за еднакви можности на жените и мажите.

Од страна на овие Комисии за еднакви можности на жените и мажите при единиците на локалната самоуправа во 2013 година, биле одржани вкупно 64 седници, за разлика од 2012 година во која биле одржани вкупно 35 седници.

Теми на седниците:

- Активности на комисијата, акциски планови (Радовиш, Град Скопје, Ѓорче Петров, Битола, Велес, Чаир, Маврово и Ростуше, Прилеп, Вевчани, Могила, Новаци, Теарце, Аеродром, Илинден, Винаца, Охрид, Крива Паланка, Ресен);
- Работа на образовните институции (Штип);
- Сексуално преносливи болести (Штип);
- Запознавање со менторски програми (Куманово, Старо Нагоричане, Сопиште);
- Програма за лидер/ки застапувачи на промени (Град Скопје, Штип);
- Заштита од дискриминација и човекови права (Прилеп, Ѓорче Петров).

Најчестите оправдувања за неодржувањето на седници се:

- нема потреба, не постои нееднаквост;
- нема кворум за работа на КЕМЖМ;
- дел од КЕМЖМ се основани оваа година;
- 2013 година е година на избори, па поради тоа КЕМЖМ не биле во можност да одржуваат седници.

Во 2013 година, 3 (4%) од Комисиите за еднакви можности на жените и мажите поднеле мислења и предлози до Советот на општината, за разлика од 2012 година кога мислења и предлози до Советот на општината биле поднесени од 2 (2,5%) Комисии за еднакви можности на жените и мажите при единиците на локалната самоуправа. Вкупниот број на поднесени мислења и предлози до Советот на општината во 2013 година е 6.

Во 2013 година, само 1 (1%) од Комисиите за еднакви можности на жените и мажите при единиците на локалната самоуправа поднела амандман на буџет, за разлика од 2012 година кога ниту една од Комисиите за еднакви можности на жените и мажите не го сторила тоа. Вкупно бил поднесен само еден амандман на буџетот.

КАКО ОРГАНИТЕ НА ДРЖАВНАТА УПРАВА И ЕДИНИЦИТЕ НА ЛОКАЛНАТА САМОУПРАВА АКТИВНО ГИ УНАПРЕДУВАА ЕДНАКВИТЕ МОЖНОСТИ НА ЖЕНИТЕ И МАЖИТЕ?

Во врска со исполнувањето на обврската на органите на државната управа и ЕЛС за преземање посебни мерки, 34 (35%) од нив преземале посебни мерки.

ОРГАНИ НА ДРЖАВНАТА УПРАВА (ОДУ)

4 (28%) од органите на државната управа во 2013 преземале посебни мерки, додека во 2012 година таа бројка изнесува 6 (42,8%).

Резултатите од 2013 и 2012 година се совпаѓаат во поглед на преземените позитивни мерки со што никој од органите на државната управа, во рок од две години не преземал позитивни мерки, како и во поглед на преземените охрабрувачки мерки кои биле преземени од 2 (15,38%) од органите на државната управа, и во поглед на преземените програмски мерки кои биле преземени од 4 (30,77%) од органите на државната управа.

Вкупно биле преземени 2 охрабрувачки и 8 програмски мерки.

Карактер на преземени посебни мерки:

- Финансиска поддршка на женското претприемаштво;
- Рана детекција на малигни заболувања;
- Организирање и присуство на обуки и семинари;
- Подготовка на информативно-едукативни материјали и кампањи.

ЕДИНИЦИ НА ЛОКАЛНА САМОУПРАВА (ЕЛС)

Во текот на 2013 година, 20 (24%) единици на локалната самоуправа преземале посебни мерки, додека таа бројка за 2012 година изнесува 15 (19%).

Резултатите од 2013 и 2012 година се совпаѓаат во поглед на преземените позитивни мерки со што никој од единиците на локалната самоуправа во рок од две години не преземала позитивни мерки, како и во поглед на преземените охрабрувачки мерки кои биле преземени од само една единица на локална самоуправа.

Во поглед на програмските мерки, во 2013 година 20 (15%) од единиците на локалната самоуправа преземале вакви мерки, за разлика од 2012 година кога тој број изнесува 15 (19 %). Вкупниот број на преземени мерки во 2013 година изнесува 32.

Карактер на преземени посебни мерки:

- Изготвување и спроведување на акциски планови за ЕМЖМ/родова рамноправност;
- Учество и организација на семинари и обуки (администрација, млади, жени и други целни групи);
- Подготовка и издавање на едукативна литература (прирачници, брошури и сл.);
- Привремено згрижување на жртви од семејно насилство и отворање на СОС-центри и линии;
- Иницијативи за поттикнување на учеството на жените во месната самоуправа.

Најчестите оправдувања за отсуството на мерките се:

- нема потреба, не постои нееднаквост;
- нема кворум за работа на КЕМЖМ;
- дел од КЕМЖМ се основани оваа година.

УСВОЕНИ ГОДИШНИ ПЛАНОВИ СО МЕРКИ

Во 2013 година, 7 (9%) од единиците за локална самоуправа усвоиле Годишен план за имплементација на посебни мерки за 2014. Општиот заклучок од содржината на доставените планови за имплементација на посебни мерки, е дека во нив е предвидено преземање исклучиво на програмски мерки од страна на единиците на локалната самоуправа.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕПОРАКИ

Општ заклучок е дека и покрај извесните позитивни промени, недоволно е вниманието и несоодветен е третманот на обврски од ЗЕМЖМ од страна на субјектите.

Машинеријата е воспоставена, постои извесен напредок во смисла на нејзино формално именување, со тоа што недоволен е напредокот во поглед на усогласување на актите со обврските пропишани со ЗЕМЖМ и прецизирање на нејзиниот мандат, делокругот на работа и задачите. Ова се однесува на сите нивоа.

Се забележува извесен напредок во поглед на обемот на активностите на комисиите за еднакви можности на ниво на ЕЛС во смисла на зголемен број на одржани седници, со тоа што кај најголем дел од темите и прашањата кои биле предмет на разгледување остануваат непроменети. Исто така, не се забележува значајно поместување во однос на нивната основна улога да придонесат во процесите на одлучување во советот, имајќи го предвид обемот на доставени предлози и мислења врз основа на релевантни информации и анализи.

Нема забележителни промени во поглед на остварување на формалните надлежности на собраниската Комисија за еднакви можности на жените и мажите која продолжува со праксата на реализација на активности кои се од промотивен карактер.

Отсуствува напредокот во однос на преземање на посебните мерки, особено позитивните и охрабрувачките. И понатаму доминираат програмските мерки, од кои најголемиот дел се од промотивен и, делумно, од едукативен карактер.

Врз основа на вака остварениот напредок во втората година, остануваат препораките предложени врз основа на резултатите од напредокот во првата година од спроведувањето на ЗЕМЖМ:

- ✓ Да се развие и спроведе програма за информирање и појаснување на обврските од ЗЕМЖМ за сите субјекти;
- ✓ Да се иницираат прекршочни постапки за санкционирање на субјектите кои ги прекршиле;

- ✓ Да се зголеми информираноста и разбирањето на институциите за природата и карактерот на посебните мерки, и начинот на нивно воведување;
- ✓ Да се појасни неопходноста од воведување на посебните за надминување на постоечката неповолна општествена положба на жените и мажите;
- ✓ Да се развијат методологии и постапки за: анализа на состојбите со еднаквите можности на жените и мажите во областите во надлежност на институциите; идентификација на посебни мерки кои се соодветни за надминување на нееднаквите можности на жените и мажите;
- ✓ Да се развијат годишни планови со посебни мерки и индикатори за следење на спроведувањето на посебните мерки и ефектите од нив.

КЕМЖМ при Собранието на РМ:

- ✓ Да подготвува и усвојува годишна програма за работа во која ќе бидат утврдени приоритетните тематски прашања, легислативата, и извештаите/информациите од институциите кои ќе бидат предмет на разгледување на седниците;
- ✓ Да воспостави пракса на задолжителна анализа на предлозите и на законите од аспект на можните негативни последици врз мажите и жените (особено маргинализираните/ранливи категории мажи и жени) и еднаквоста, со вклучување на експертската јавност и граѓански организации;
- ✓ Да го зголеми обемот на поднесени амандмани и предлози/иницијативи за измени и дополнувања на предложени или усвоени закони/прописи до собранието, вклучувајќи го и буџетот;
- ✓ Да развие стандардизиран формат на задолжително разгледување на годишните оперативни планови, како и на периодични и годишни извештаи за резултатите од спроведувањето на политиките за родова еднаквост;
- ✓ Да развие стандардизиран формат на редовно побарување информации од институциите кои имаат надлежност според ЗЕМЖМ за состојбата со родовата еднаквост во одделни сфери, и ефикасноста и ефектите од превземените мерки во одделните секторски политики;
- ✓ Да ги стави во функција сите расположиви механизми од собранискиот деловник за обезбедување соодветни буџетски средства за спроведување на политиките (стратегии, програмите, планови и мерки) за унапредување на родовата еднаквост).

КЕМЖМ при советите на ЕЛС:

- ✓ Да подготвуваат и усвојуваат на годишна програма за работа со утврдени предлози на комисијата за годишната програма за работа на советот, специфичните тематски прашања, актите, извештаите/информациите подготвени од администрацијата/институциите кои ќе бидат предмет на разгледување на седниците на комисијата;
- ✓ Да иницираат развивање на стандардизиран формат за консултации, прибирање мислења и придонес во подготовката на годишни планови на општината за унапредување на еднаквите можности;
- ✓ Да воведат пракса на задолжително разгледување, усвојување и објавување на годишните оперативни планови за унапредување на еднаквите можности на жените и мажите во општината и годишните извештаи за резултатите од нивното спроведување и одржување тематски седници на советот по овие прашања;
- ✓ Да ги стават во функција сите расположиви механизми од општинскиот статут и деловникот за обезбедување соодветни буџетски средства за унапредување на родовата еднаквост.